

A kooperatív tanítás-tanulás módszerének alkalmazása egy konkrét irodalomórán

Készítette: Nagy Zoltán, II. történelem–magyar tanári MA

A tanítás helye: Debreceni Egyetem Kossuth Lajos Gyakorló Gimnáziuma

A tanítás ideje: 2012. febr. 10.

Vezetőtanár: Czimer Györgyi

Tanított osztály: 9. B

Témakör: Beszterce ostroma

Az óra címe: A regény narratív struktúrájának feltárása

A tanárjelölt reflexiói a tanóra után:

Ez az óra kulcsfontosságú volt számomra, mivel ez volt az első alkalom, amikor az RJR-módszer segítségével tanítottam irodalmat. Az előző óra frontális magyarázatai érezhetően nem váltak a diákok számára élményszerűvé, emiatt sem én, sem ők nem érezték magukat igazán jól az órán. Most a dupla óra lehetőséget teremtett arra, hogy nyugodt körülmények között, a diákok aktív munkájára építve tegyünk kísérletet a mű értelmezésére.

Az óra nem tartalmazott frontális tanári magyarázatot, ezért nem volt szükség „szerepváltásra”, az óra elejétől a végéig egyfajta segítő, mentoráló szerepet töltöttem be a tanulók között. Úgy éreztem, a diákok is fesztelenebbül kérdeznek, és a segítő megjegyzéseimet is jobban elfogadják.

A korábbi órák tanulságai alapján úgy gondolom, hogy a kooperatív tanulásszervezés, valamint a befogadó- és élményközpontú irodalomtanítás megvalósítására jó kezdeti kísérlet volt ez az óra. Ennek folytathatósága csak akkor képzelhető el a későbbiekben, ha következetesen gyakorlom ezt a módszert. Így a jövőben igyekszem hasonló szempontok szerint megtervezni az óráimat, ehhez Pethőné Nagy Csilla Módszertani kézikönyve, valamint a szakmódszertan előadások és szemináriumok tapasztalatai, vezetőtanárom tanácsai nagy segítséget nyújtottak.

SZAKMAI GONDOLATMENET, MUNKAFÁZISOK	TANÁRI, TANULÓI TEVÉKENYSÉGEK, MUNKAFORMÁK, MÓDSZEREK	ESZKÖZÖK ÉS FELTÉTELEK
<p>Előkészület, az óra céljának meghatározása</p> <p>Az óra célja a <i>Beszterce ostroma</i> narratív szerkezetének feltárása. A témakör második foglalkozása keretében építünk azokra az előzetes ismeretekre, amelyekről az előző órán frontális osztálymunka keretében beszéltünk. A bevezető órán feltártuk, hogy a regény narratív struktúráját tér-, idő- és értékszembesítésen alapuló oppozíciók határozzák meg: Nedec vára és a vármegyei élet, a középkor és a XIX. század eltérő világszemlélete, cselekvésformái és értékrendje, az örült vagy különc és ennek kikiáltók tábora.</p> <p>A mai óra célja, hogy feltárjuk ezen ellentétek dinamikáját. A tanulókat interaktív feladatok segítségével megpróbálom belehelyezni a regény világába, mivel az így nyert tapasztalatok segítségével a jelen kulturális és társadalmi viszonyaira is képesek lesznek reflektálni.</p> <p>A befogadásközpontú irodalomtanítás szemléleti és módszertani elveinek alkalmazásával elsősorban magasabb rendű kognitív műveleteket megkívánó feladatokat adok a tanulóknak, amelyekkel az elemzés, szintézis és értékelés képességét hatékonyan fejleszthetjük.</p> <p>Az óra közép- és hosszú távú célja olyan reflektív elemzői habitus kialakítása, amelyek segítségével a tanulók bármilyen művet képesek lesznek kritikai szempontból értékelni, és annak jelentéssíkjait a „jó–rossz”, „pozitív–negatív”, „szimpatikus–antipatikus” dichotómiák fogalmi síkjain túlmenően valóban kritikai módon értékelni (következtetni, kritizálni, érvelni, cáfolni, rangsorolni, összefoglalni stb.)</p>	<p>Mivel az előző óra frontális tanári irányítással zajlott, ezért az óra célja, valamint a módszertani változatosság elve megkívánja, hogy a mai napon kooperatív csoportmunka segítségével elemezzük a regényt.</p> <p>A szociális kompetencia fejlesztésén túl ennek a módszernek előnye, hogy a tanulók képesek lesznek a csoporton belüli diák–diák interakciókon túlmenően a csoportokon átívelő kommunikációs technikák elsajátítására és gyakorlására, ezzel elősegítve a kölcsönös tiszteletet és egymásra figyelmet.</p> <p>A tanár szerepe ennek során az óra gondos előkészítése, jól egymásra épülő feladatok összeállítása. A kooperatív munka tervezése során tehát az előkészület fázisa hatványozottan több munkát igényel, mintha más munkaformát választunk.</p>	<p>A csoportmunka nem kívánja meg elektronikus eszközök alkalmazását. Elsősorban megfelelő mennyiségű és minőségű íróeszköztől (vastagon fogó postairón, alkoholos filcek) és elegendő mennyiségű piszkozati és tisztázati papírlapról kell gondoskodni. Bár feltételezhetően mindenkinél van regény, egy-két plusz példányt feltétlenül viszek magammal.</p> <p>Mivel a terem elrendezése nem kedvez a csoportmunkának, ezért előzetes tervezést igényel az egyes csoportok fizikai elhelyezésének átgondolása (három hosszú sorban vannak elhelyezve a padok). A csoportmunka során a vizuális szemléltetéshez szükség van színes krétára, amelyet biztosítok a táblánál dolgozó csoportoknak.</p>

<p>Óraszervezés Jelentés meghallgatása, a hiányzók összeírása</p>	
<p>A tanulói csoportok megszervezése Az óra elején ismertetem a mai óra célját és az alkalmazott munkaformát. Mivel dupla óra van, ezért elegendő idő van a csoportok megszervezésére. Ismertetem a munka időkeretét: az első óra végéig dolgozhatnak. Az egyéni számonkérés elvének szellemében tudatom, hogy a csoportokból én fogom kijelölni a munkáról számot adó tanulót.</p>	<p>A hatékony munka érdekében – mivel a tanulók a kooperatív munkában még a tanulás fázisában vannak – érdemes szimpátiacsoportokat kialakítani. Mivel a mai munka során hét interaktív feladatot oldunk meg, ezért 4-5 fős csoportokat kell kialakítani. A mű befogadása párbeszéd az olvasó és a szöveg között, ezért célszerűbb csoportok helyett inkább „értelmező közösségekről” beszélni.</p>
<p>A feladatok kiosztása, a tanulói közösségeken belüli munkavégzés szakasza</p> <p>Valamennyi csoport olyan feladatot kapott, amelynek megoldása során valamilyen grafikai szervező segítségével kell ismereteiket megalkotniuk, majd szemléltetni a többi értelmező közösségnek. Mindez azért hangsúlyos, mivel a tanulók nagy része az információk percipiálását vizuális úton képes legtermékenyebb módon megtenni. Ezért olyan, interaktív és reflektív tanulást elősegítő vizuális módszereket alkalmazunk, amelyek reprodukálása az éppen nem ilyennel dolgozó csoporttagok számára sem okoz gondot, illetve elég látványosak ahhoz, hogy a mélyebb szerkezeti összefüggésekre rávilágítsanak.</p>	<p>A csoportok részére készített feladatok egy-egy A/4-es lapon szerepelnek, amelyből a csoport egy tagja véletlenszerűen választ. Az egyes feladatokat úgy állítottam össze, hogy azok megoldásához kb. ugyanannyi idő, és az együttműködés hasonló foka legyen szükséges. A munka közben a csoportok között sétálok, és megjegyzésekkel, kérdésekkel, az ismeretek hatékony előhívását segítő tanácsokkal támogatom őket. Kiemelt közös feladatom az önálló szövegértelmezésre, döntésre és értelmezésre készítés, a nyelvi intelligencia expresszív (elsősorban verbális kommunikációt elősegítő) oldalának fejlesztése, a szociális készségek irányítása (a valamilyen szempontból kevésbé aktív tanulók bevonása a feladatmegoldás folyamatába), tehát lényegében az aktív tanulásra nevelés. Ezek a célok egyáltalán nem elméleti jellegűek, a gyakorlatban valamennyi megvalósítható (pl. a csoport munkájának segítésekor a vernakuláris nyelvvaltozatban megfogalmazott tanulói reflexiók igényes nyelvi formába öntése igényli a tanári segítséget). A munka ezen fázisában elsősorban a magasabb szintű gondolkodási műveletekre ösztönzés jelenti az alapvető feladatot, az így szerzett tudás igényes nyelvi formában való megfogalmazása már egy másodlagos kognitív képesség, ezért erre a munka vége felé fordítok nagyobb figyelmet, hiszen addigra az egyes csoportok már viszonylag kiforrott koncepcióval rendelkeznek az általuk megoldandó problémáról.</p>

<p>Az egyes csoportok produktumainak ismertetése</p>	<p>Az első csoport már az első óra végén rajzot készít a táblára, hiszen a második órán egy csoportnak mindössze kb. hat perce van a koncepciójuk ismertetésére. A táblánál olykor a csoport valamennyi tagja ismertetheti az elvégzett feladatot.</p>
<p>Az első csoportnak a regény legalább két szálát kellett feltárnia egy előre adott sematikus idődiagram segítségével. Ehhez előre összeválogattam néhány eseményt, amely segíti a munkájukat.</p>	<p>A feladat célja annak bizonyítása és szemléltetése, hogy a regény eseményei legalább két szálon párhuzamosan futnak. Az időviszonyok szemléltetésével kritikai módon feltárhatók a regény időszerkezetében megjelenő ellentmondások (pl. Estella túlságosan megöregszik). Mivel a grafikai szervező kiegészíthető oly módon, hogy a cselekményt három szála is bonthatjuk, ezért a diákok magára az interaktív technikára is reflektálhatnak.</p> <p>Ez a grafikai megoldás azon túl, hogy szemléletessé teszi a cselekmény időbeli előrehaladását, lehetőséget teremt arra, hogy a tanulók reflektáljanak a műben az időbeli történés és az elbeszélt idő különbségeire.</p>
<p>A második csoport az első közösség időszerkezetre vonatkozó megállapításait kiegészíti a regény térszerkezetére vonatkozó összehasonlítással (az egyes idősíkok eltérő térbeli közegben zajlanak), hiszen ennek a jelentésteremtés szempontjából jelentős szerepe lesz (térbeli elzártság ~ anakronisztikusság).</p>	<p>A csoport számára olyan T-táblázatot adtam, amelyben néhány előre megadott (irányított) szempont segítségével kell bináris oppozíciókat keresniük. Ennek segítségével a térszerkezet szembenállása fog kitűnni; a dichotomikus jelleg lebontása, a jelenségek árnyalása a későbbi csoportok feladata lesz. Közben a harmadik csoport készíti a fürtábrát a táblára.</p>
<p>A harmadik csoport feladata hierarchizált tudásra építő fürtábra készítése előbb lapra, majd a táblára.</p>	<p>A feladat pókhálóábrát kér, azonban a csoport szembesül azzal, hogy a regénybeli szereplői hálók jóval szövevényesebbek. Az egyes szereplők elhelyezésén túl – színes krétával és grafikai jelekkel – a köztük lévő viszonyt is bemutatják a tanulók. A táblán még látható az első csoport által készített idődiagram, amelyen az itt látható szereplői viszonyok összekapcsolhatók. Az egyes megfigyelési szempontok összekapcsolása nagyban segíti a szintetikus gondolkodás fejlesztését. Az idődiagram kiegészítése és a fürtábra révén olyan bonyolult hálózatot kapunk, amely a mai emberi viszonyokra is reflektál.</p>

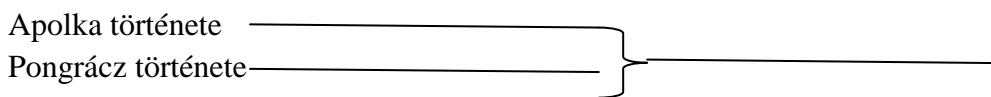
<p>A negyedik és ötödik csoport a mű történetpiramisát rajzolja fel egymás mellé a táblára.</p>	<p>A narratív kompetencia kulcskompetencia, mivel minden történet elmesélése során ez a gondolkodás alapja, illetve a mindennapi életben is az egyes történetek radikálisan különböznek attól függően, hogy milyen nézőpontból vizsgáljuk. Alkalmazásával világossá válik, hogy különböző nézőpontból radikálisan más történeteket kapunk. Ezért kiemelt szerepe van magának a befogadónak is. Természetesen a történetpiramisokat összevetjük, azonban párhuzamba állítjuk az idődiagram és a fűrtábra segítségével feltárt narratív sémákkal is.</p>
<p>A hatodik és hetedik csoport feladata az előző csoportok által feltárt narratív közegben (kronotoposz) feszülő értékbeli és értékrendbeli feszültségek feltárása listakészítés módszerével.</p>	<p>Ennek a feladatnak szintézissteremtő szerepe van: az eddigiekben bemutatott ellentétek mögött mélyebb (értékrendbeli) jelentéstartalom húzódik meg, amelynek felszíni megjelenési formái teremtik meg a regény cselekményének folytonosságát. Remélhetőleg ennek alapján sikerül lebontani azt az ösztönösen magukkal hozott olvasói attitűdöt, hogy a regény értelmezése egyenlő a regény eseménytörténetének reprodukálásával.</p>
<p>Összegzés, az óra lezárása A mai óra feladata az volt, hogy a regény narratív struktúrájának alapvonalait feltárjuk. Mivel munkánkban meglehetősen sarkos állításokat fogalmaztunk meg, ezért a következő órák feladata az egyes jelenségek újragondolása, árnyalása lesz.</p>	<p>Az óra végére remélhetőleg sikerül a műelemző készséget fejleszteni a regény szerkezetének feltárásával. A kooperatív módszer várhatóan megteremti azt a holisztikus szemléletmódot, amely egyes részfeladatok kiemelése ellenére egységes elemzési keretté szerveződik. A kooperatív munka alkalmazásában magától értetődő módon a szociális kompetenciát is fejlesztjük.</p>

Kapcsolódó feladatok:

1. Készítsetek idődiagramot, amelyen helyezték el a következő eseményeket:

párbajOrdódyval, Apolka és Miloszláv szerelme, Pongrácz megérkezik a seregével Zsolnára, Estella megvásárlása, Miloszláv szökése az alagúton át, BehenczyNedecre kerül, Miloszláv megkéri Pongrácztól Apolka kezét, Estellák szökése, Beszterce ellen való indulás, Rebernyik Apolkára talál, az öreg Trnowszky halála, Apolka Klivényiekhez kerül, a szerelmesek egymásra találása

Az idődiagram két szálon fut: egyiken Pongrácz, másikon Apolka története indul.

Jelöljétek az események között eltelt időt!

- 2. Hasonlítsátok össze T-táblázat segítségével a nedeci és a vármegyei (városi) élet főbb jellegzetességeit! (Kinek a kezében van a hatalom? Milyenek az emberi kapcsolatok? Milyen a felsőbb közigazgatási szervekkel való viszony? Mi jellemzi az etnikai viszonyokat? Hogyan viszonyulnak a XIX. század vívmányaihoz? Írjunk további mellékneveket a jellemzéshez! Legalább 8-10 szempontunk legyen!)**

NEDEC	VÁRMEGYEI (VÁROSI) ÉLET

Fogalmazzatok meg ezek után röviden, milyen értékrendbeli különbség van a két világ között!

3. Pókhálóábra segítségével készítsük el a regény szereplői hálóját! A középpontban Pongrácz gróf álljon!

gróf Pongrácz István - magyar főúr

Forget - az ellenség vezére

Estella - a vár asszonya

Pamutkay János - ezredes

Holub Mihály - káplán

Kovács János - várnagy

Pruzsinszky Szaniszló - a gróf társalkodója

Behenczy Pál - elszegényedett báró

Behenczy Károly - a báró fia

Rozsákné - Behenczyék házvezetőnője

Ancsura - parasztmenyecske

Tronowszky Péter - viaszkereskedő

Tronowszky György - orvos

Tronowszky Gáspár birkatenyésztő

Apollónia - Tronowszky György úr árván maradt leánya

Klivényi József -írnok, Tronowszky György úr halála után Apolka gyámja

Klivényiné Zsuzsanna - felesége Miloszláv Gáspárúr fia

Ordódy-fiú – a párbaj résztvevője

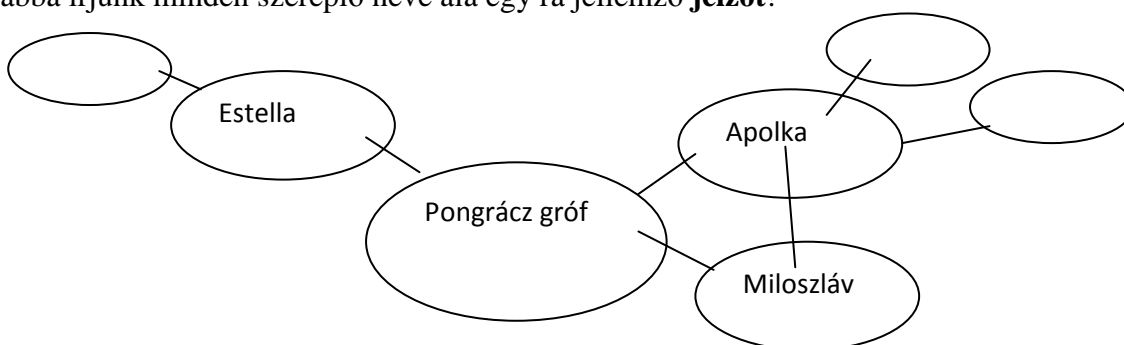
Blázy - polgármester

Rebernyik János - a polgármester hajdúja

Matyej György – koporsókészítő

Használjunk különböző összekötőjeleket: pl. -----> (érdekkapcsolat) <-----> (ellentét) ---><--- (bensőséges viszony)

Továbbá írjunk minden szereplő neve alá egy rá jellemző **jelzót!**

4. Készítsük el a mű TÖRTÉNETPIRAMISÁT oly módon, hogy Apolka legyen a középpontban!

1 <u>Apolka</u>	1 főszereplő
2 _____	2 szó jellemzés
3 _____	3 szó a helyszínre
4 _____	4 szó a problémáról
5 _____	5 szó az egyik
6 _____	eseményről
7 _____	6 szó egy másiktól
8 _____	7 szó egy harmadiktól
_____	8 szó a megoldásról

5. Készítsük el a mű TÖRTÉNETPIRAMISÁT oly módon, hogy Pongrácz legyen a középpontban!

1 <u>Pongrácz</u>	1 főszereplő
2 _____	2 szó jellemzés
3 _____	3 szó a helyszínre
4 _____	4 szó a problémáról
5 _____	5 szó az egyik
6 _____	eseményről
7 _____	6 szó egy másiktól
8 _____	7 szó egy harmadiktól
_____	8 szó a megoldásról

6. A mű cselekménye a XIX. században játszódik, Pongrácz mégis középkori várúrként él. Gyűjtsük össze a műből a KÖZÉPKORRA vonatkozó korjellemzőket: események, szerepek, olvasmányok, emberi viszonyok, foglalkozások, helyszínek, értékrend(!) stb.!

7. A mű cselekménye a XIX. században játszódik, Pongrácz mégis középkori várúrként él. Gyűjtsük össze a műből a XIX. SZÁZADRA vonatkozó korjellemzőket, amelyek alapján bizonyos, hogy a cselekmény nem játszódhatna a középkorban: események, szerepek, értékrend(!), emberi viszonyok, foglalkozások, helyszínek stb.!